

<https://doi.org/10.5817/RPT2022-1-2>

PRÁVO NA PŘÍSTUP K INTERNETU: SOUČASNÝ POSTOJ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ A EVROPSKÉ UNIE¹

MICHAELA PRUCKOVÁ²

ABSTRAKT

Dopad internetu na vykonávání lidských práv je nesporný. Představuje nástroj a platformu, skrz kterou jsou uplatňována některá z práv, jež nazýváme jako základní lidská práva (např. právo na informace, svobodu projevu, právo na vzdělání). Příspěvek se věnuje tématu práva na přístup k internetu, které zužuje na dvě jednotky (mezinárodní a nadnárodní) a lidsko-právní kontext. Jeho cílem je určit, jakou pozici zaujímá právo na přístup k internetu na úrovni těchto jednotek ve vztahu k základním lidským právům.

KLÍČOVÁ SLOVA

Právo na přístup k internetu, lidská práva, základní práva, internet, Organizace spojených národů, Evropská unie, společnost, cenzura, hard law, soft law

ABSTRACT

The impact of the Internet is indisputable. It serves as a tool and a platform through which some of the fundamental human rights are executed (right to information, freedom of expression, right to education etc.). This article deals

¹ Příspěvek vznikl jako soutěžní práce do Studentské vědecké a odborné činnosti v akademickém roce 2020/2021, který autorka obhajovala ve fakultním i česko-slovenském kole.

² Mgr. Michaela Prucková je studentkou magisterského studijního programu Právo a právní věda na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontaktní e-mail: 471380@mail.muni.cz.

with the topic of the right to Internet access while narrowing it to two units (international and transnational) and human rights context. Its goal is to determine the position of the right to Internet access according to those units in the designated context.

KEY WORDS

Right to the Internet Access, Human Rights, Fundamental Rights, Internet, United Nations, European Union, Society, Censorship, Hard Law, Soft Law

1. ÚVOD

Internetové připojení a přístup k internetovému obsahu se staly nedílnou součástí moderní společnosti. Internet je nástrojem, který společnost pomáhá utvářet i měnit. Médiiem, pomocí něhož lidé komunikují, zjišťují a sdílí informace, vzdělávají se, pracují. Platformou, skrze kterou se formuje občanská společnost i sám jedinec. A prostorem pro uplatňování mnoha práv, včetně těch, která označujeme jako *základní lidská práva*.

Zároveň ale může být místem s negativními dopady. Nástrojem represe, cenzury, vyvolávání strachu; médiiem pro šíření dezinformací,³ misinformací,⁴ nepřátelské propagandy; platformou pro omezování občanské společnosti a jedinců; obecně prostorem pro omezování práv. Proto se nabízí otázka, jak k internetu přistupují ti, kdo nastavují standardy současného světa. Tento příspěvek je věnuje právu na přístup k internetu; tématu, o němž by se dalo pojednávat obšírně, ať už v rámci polemiky, zda vůbec existuje, nebo diskuse o jeho obsahu. Proto je téma zúženo na dvě úrovně a lidsko-právní problematiku.

Vybranými úrovněmi jsou mezinárodní a nadnárodní. Mezinárodní scéna nastavuje standardy a minima, která by měla být dodržována. Ovšem v rovině konkrétních dopadů na národní státy (jako např. Českou republiku) je často nedostačující. Mezinárodní úroveň v článku reprezentuje Organizace spojených národů (OSN). Ačkoli existuje více mezinárodních or-

³ Úmyslně lživá či falešná informace.

⁴ Nezáměrně nepravdivá či falešná informace.

organizací řešících lidská práva,⁵ je to právě OSN se 193 členskými státy, kdo má největší potenciál zapojit do debaty téměř všechny aktéry.

Nadnárodní úroveň představuje Evropská unie (EU). Od mezinárodní se liší menším počtem členů (27 po odchodu Velké Británie), geografickým vymezením (primárně Evropský kontinent) a právním statutem. EU je svým členům ve vymezených oblastech působnosti nadřazena⁶ a disponuje vlastním právním systémem. Proto má přímější dopad na národní legislativy členských zemí.

Lidsko-právní zúžení tématu vychází z premisy, že právo na přístup k internetu je posuzováno ve vztahu k základním lidským právům jako nástroj a platforma, skrz kterou jsou mnohá z těchto práv uplatňována.

Článek je postaven na kvalitativním způsobu zkoumání čili orientuje se na popis jevů, jejich objevování a odkrývání. Kvalitativní výzkum má vysvětlující charakter, přináší mnoho informací o malém počtu jevů za použití induktivního přístupu⁷ a jeho smyslem je dosáhnout zobecnitelných tvrzení.⁸ Přestože se článek zabývá skutečným stavem věcí (*de lege lata*), zabředává práce i do roviny *de lege ferenda*, jelikož polemizuje nad budoucím vývojem.

Jak píšou Dobinson a Johns,⁹ kvalitativní právní výzkum by měl začínat určením cíle, jehož má být dosaženo. Cílem zde je popsat současnou pozici práva na přístup k internetu v kontextu lidsko-právního odvětví na úrovni mezinárodní a nadnárodní organizace; čímž vznikla výzkumná otázka: *Jakou pozici na úrovni Organizace spojených národů a Evropské unie zastává právo na přístup k internetu ve vztahu k základním lidským právům?*

K jejímu zodpovězení dojde na základě analýzy dvou typů dokumentů – hlavního lidsko-právního dokumentu dané úrovně a existujícího související-

⁵ Např. Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

⁶ Na rozdíl od mezinárodních organizací, jež členským státům nadřazeny nejsou.

⁷ Vyvozování obecných závěrů z dílčích poznatků.

⁸ HENDL, Jan a REMR, Jiří. *Metody výzkumu a evaluace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2017.

⁹ DOBINSON, Ian a JOHNS, Francis. Legal Research as Qualitative Research. In: MCCONVILLE, Mike a CHUI, Wing Hong. (eds.). *Research Methods for Law*. 2. vydání Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007, s. 36.

ho právního předpisu, které budou konfrontovány se skutečným dopadem a stavem věcí a souvisejícími okolnostmi.

2. KONCEPTUALIZACE POJMŮ

2.1 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA

Základní práva označují lidská práva každého jedince, která má od narození až do konce života, čistě z titulu, že je člověkem. Jsou od nich odvozena všechna ostatní lidská práva. Fungují na principu univerzálnosti, nezcizitelnosti, nedělitelnosti a vzájemné závislosti.¹⁰ Z pohledu právní teorie představují „závazná pravidla chování [...] směřující k uskutečňování a reprodukci zvláště významných kvalit lidského života“.¹¹

2.1.1 GENERACE LIDSKÝCH PRÁV

Pro ucelenější pohled řadíme lidská práva (a svobody) do tzv. *generací* – skupin tvořených jednotlivými právy na základě jejich vývoje a obsahu. Generace se navzájem nevyklučují ani si nekonkurují. Naopak na sebe navazují, překrývají se a mapují vývoj právního myšlení v otázkách, co je lidský jedinec zač, co potřebuje k (důstojnému) životu a co by mu mělo být garantováno.

Nabízených kategorizací je celá řada. Následující a jedno z nejčastěji používaných¹² dělení vychází z článku Karla Vašáka, který v roce 1977 v příspěvku *A 30-year struggle: The sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights* přišel se třemi generacemi:

¹⁰ What are human rights? *United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner* [online]. [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/issues/pages/whatarehumanrights.aspx>

¹¹ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 12.

¹² DOMARADZKI, Spasimir a KHVOSTOVA, Margaryta a PUPOVAC, David. Karel Vasak's Generations of Rights and the Contemporary *Human Rights Discourse* [online]. 2019, č. 20. [cit. 20. 2. 2021]. s. 423-443.

1. Civilní a politická práva,
2. Ekonomická, sociální a kulturní práva,
3. Kolektivní a solidární práva.¹³

První generace odpovídá negativně vymezeným právům, jež vymezují sféru jedince, do níž stát nemá zasahovat. Druhá generace odpovídá pozitivně vymezeným právům, k jejichž naplnění je potřeba aktivní konání státu. Třetí generaci, která podle Vašáka v době psaní článku teprve vznikala, spojujeme se skupinami osob a mezinárodním systémem. Jedná se o pozitivně vymezená práva, objevující se v reakci na „*nesnáze moderního světa*“.¹⁴ Konkrétně třetí generace obsahuje právo na rozvoj, právo na mír, právo na příznivé životní prostředí, právo na společné dědictví lidstva nebo právo na komunikaci.

Vašákovo má však dva hlavní nedostatky. Za prvé, opomíjí základní práva předcházející uvedeným – tzv. osobní práva, kam spadají právo na život, právo na osobní svobodu, vlastnické právo, právo na soukromí, svoboda myšlení nebo svoboda pobytu a pohybu.

A za druhé, je v podstatě zastaralé. V roce 1977 Vašák nemohl předvídat dnes nastoupivší a zatím nevyjasněnou čtvrtou generaci lidských práv. Dle různých výkladů do ní mohou patřit práva náležející lidstvu jako celku, práva související s kosmickým prostorem nebo práva související s genetickým inženýrstvím (bezpodmínečný zákaz některých aktivit).¹⁵ Můžeme sem zařadit i právo na přístup k internetu, jakožto další právo, jež by mělo náležet celému lidstvu (pro důvody, jež jsou popsány dále v textu).

¹³ VAŠÁK, Karel. A 30-year struggle: The sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights. *The Unesco Courier* [online]. 1977 [cit. 20. 2. 2021], roč. 30, s. 29-31.

¹⁴ HORŇÁČKOVÁ, Kristýna. *Rada pro lidská práva OSN a iniciativy v oblasti „nových lidských práv“* [online]. Brno, 2013. [cit. 17. 3. 2021]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/iubek/KH.pdf>

¹⁵ CORNESCU, Adrian Vasile. The Generations of Human's Rights. In: SEHNÁLEK, David a VALDHANS, Jiří a DÁVID, Radovan a KYNCL, Libor (eds.). *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. [cit. 17. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/tvorba_prava/Cornescu_Adrian_Vasile.pdf

Zároveň na úrovni OSN probíhá debata, zda čtvrtá generace nebude mít také za úkol modernizovat již existující lidská práva. S příchodem čtvrté průmyslové revoluce a moderních technologií je totiž těžší dostát závazkům z předchozích generací.¹⁶ Ohroženo je právo na soukromí v důsledku užívání chytrých zařízení a shromažďování osobních informací o jedinci nebo právo na práci jako důsledek rušení pracovních pozic díky procesu digitalizace. Nemluvě o možnosti zneužít moderní technologie k cenzuře a narušení práva na svobodu projevu.

2.2 INTERNET

Podle Nového akademického slovníku cizích slov je internet „celosvětová počítačová síť sloužící jako komunikační médium.“¹⁷ Konkrétnější a techničtější definici nabízí Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti, podle něhož internet znamená „globální systém propojených počítačových sítí, které používají standardní internetový protokol... Je to síť sítí, která se skládá z milionů soukromých, veřejných, akademických, obchodních a vládních sítí, s místním až globálním rozsahem, které jsou propojeny širokou škálou elektronických, bezdrátových a optických síťových technologií.“¹⁸

V této počítačové síti jsou jednotlivá zařízení (počítače) propojena navzájem, díky čemuž si mohou vyměňovat informace (data). Informace se převádí na tzv. bity, které v podobě světelných nebo elektrických signálů putují do přijímacího zařízení, v němž jsou interpretována a tím se poskládá původní (odeslaná) informace.¹⁹ Nic z toho by nefungovalo bez fyzických komponent – drátů, kabelů, infrastruktury, datových center, sítí procesorů aj.

¹⁶ SOH, Changrok a CONNOLLY, Daniel a NAM, Seunghyun. Time for a Fourth Generation of Human Rights? *United Nations Research Institute for Social Development* [online]. 2018 [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.unrisd.org/TechAndHumanRights-Soh-et-al>

¹⁷ KRAUS, Jiří (ed.). *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání, dotisk. Praha: Academia, 2009, s. 358.

¹⁸ JIRÁSEK, Pavel a NOVÁK, Luděk a POŽÁR, Josef. *Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti* [online]. Praha: Policejní akademie ČR v Praze a Česká pobočka AFCEA, 2015, s. 59. [cit. 17. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.cybersecurity.cz/data/slovník_v310.pdf

¹⁹ How does the Internet work? *Cloudflare* [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.cloudflare.com/learning/network-layer/how-does-the-internet-work/>

2.3 PRÁVO NA PŘÍSTUP K INTERNETU

Právo na přístup k internetu je tvořeno dvěma částmi – (1) právem na internetové připojení a (2) právem na přístup k internetovému obsahu.

Právo na internetové připojení označuje možnost se dostat k internetovému připojení. Je to stav, kdy je jedinec připojen a může prostřednictvím internetu vykonávat další práva. Skládá se z dílčích částí, jež dohromady dávají možnost se připojit. Internet – ač je virtuální doménou – funguje na reálné fyzické infrastruktuře. Osoba, která se chce připojit, musí vlastnit zařízení či mít přístup k zařízení, z něhož se připojí. Má-li to být z vlastního zařízení, potřebuje finance na toto zařízení i finance na zaplacení připojení. Toto není vyčerpávající výčet a nepokrývá všechny kroky potřebné k tomu, aby člověk mohl být připojen. Má pouze naznačit, že otázka internetového připojení není jen o tom, zda jedinec *má* či *nemá internet*.

Právo na přístup k internetovému obsahu je spojováno s výkonem práv na svobodu projevu a přijímání informací.²⁰ Jeho provedení je sice jednodušší než zajištění přístupu k internetu, na druhou stranu se ale dotýká citlivých (často politických) otázek. I proto se nabízí zmínit *cenзуru* – omezování, potlačování a zakazování informací určených ke zveřejnění,²¹ projevující se na internetu jako blokování obsahu – jelikož toto právo není všeobecně respektováno a dodržováno.

Je třeba uvést, že termín *právo* v sobě nutně nenese *nárok* ve smyslu možnosti domáhat se ochrany jeho realizace.²² Existencí práva na internetové připojení automaticky nevzniká někomu povinnost zajistit, aby bylo k dispozici všem. Uznáním práva na internetové připojení se deklaruje nový autonomní prostor jedince, do něhož by stát (či jiná entita) neměl zasahovat, případně by měl zásah co nejvíce omezit a provádět jen v rámci předem vytyčených a schválených mantinelů.

²⁰ FIALOVÁ, Eva. Právo na přístup k internetu. *Právník* [online]. 2018 [cit. 15. 2. 2021], roč. 157, č. 7, s. 545-557.

²¹ KRAUS, Jiří (ed.). *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání, dotisk. Praha: Academia, 2009, s. 132.

²² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 197.

Aby se neustále neopakovalo spojení *právo na přístup k internetu*, bude využíváno i dalších označení – právo na internet, právo k internetu, právo na (internetové) připojení, právo k internetovému přístupu. Nebude-li řečeno jinak, zahrnují pojmenování obě části dotčeného práva.

3. UKOTVENÍ ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV

Následující kapitola představuje hlavní lidskoprávní dokument vybrané úrovně. U OSN je to Všeobecná deklarace lidských práv, u EU Listina základních práv Evropské unie. V obou dokumentech jsou hledána ustanovení, jež bychom mohli aplikovat i na právo na přístup k internetu.

3.1 ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Všeobecná deklarace lidských práv (VDLP) představuje základní a pravděpodobně nejznámější lidskoprávní dokument, z něhož vycházejí další dokumenty s lidskoprávní tematikou a katalogy lidských práv jednotlivých států. Byla přijata 10. prosince roku 1948, v den, který od roku 1950 oslavujeme jako *Den lidských práv*.

Skládá se z celkem 30 článků, pokrývajících práva hospodářská, občanská, politická, sociální a kulturní, která jsou přiznána každému jedinci bez ohledu na státní útvary. Přestože se jedná o právně nezávazný dokument, je jeho částečná vynutitelnost zajištěna čl. 55 a 56 Charty OSN, která je sama považovaná za první závazný akt právního významu, který se zabývá lidskými a občanskými právy.²³

V souladu s čl. 55 písm. c) mají členské státy OSN podporovat „*obecnou úctu k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství a jejich zachování*“. Čl. 56 zavazuje státy ke konání, jež povede k dosažení cílů z čl. 55.²⁴ Na základě těchto ustanovení jsou minimálně členské státy povinny se zněním deklarace řídit.

²³ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 218.

²⁴ Členové se zavazují společně i jednotlivě jednat v součinnosti s Organizací, aby bylo dosaženo cílů stanovených v článku 55.

Následující demonstrativní výčet je zúžen na ustanovení související s právem na přístup k internetu.

Čl. 19	Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.
Čl. 25	Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření [...].
Čl. 26	Každý má právo na vzdělání [...].
Čl. 27	Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

Tabulka 1: Vybraná práva obsažená ve Všeobecné deklaraci lidských práv.
Autor: Michaela Prucková, zdroj: Všeobecná deklarace lidských práv.

3.2 EVROPSKÁ UNIE

Základní lidská práva na úrovni EU jsou zaručena ústavami jednotlivých členských zemí a *Listinou základních práv Evropské unie* (2012/C 326/02).²⁵ Ta jakožto základní unijní lidskoprávní dokument obsahuje výčet základních práv, jež jsou závazná pro orgány a instituce EU a jednotlivé státy, jejichž legislativa musí být s unijními pravidly v souladu. Inspirovaná je mj. Evropskou úmluvou o lidských právech (1950) a Evropskou sociální chartou (1989)²⁶ a některá její práva jsou stanovena i ve Smlouvě o Evropské unii.²⁷

Práce na tvorbě unijní Listiny základních práv (LZP EU) začaly v roce 1999. Cílem Evropské rady, která si její vznik vyžádala, bylo sjednotit

²⁵ Někdy nazývaná jako Charta základních práv Evropské unie.

²⁶ Charta základních práv EU. *Euroskop.cz* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>

²⁷ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (2012/C 326/01).

základní práva na unijní úrovni do jediného dokumentu a zvýšit povědomí o jejich existenci.²⁸ Vytvoření nových práv mezi cíle nepatřilo. K deklaraci Listiny došlo 7. prosince 2000 na zasedání Evropské rady ve francouzském Nice. Tato verze nebyla právně závazná, přesto se členské státy zavázaly ji dodržovat.

Závaznou se LZP EU²⁹ stala po ratifikaci Lisabonské smlouvy, tedy 1. prosince 2009, poté, co ji podepsal poslední zbývající stát EU – Česká republika (ČR).³⁰ Oproti VDLP má výhodu v tom, že spadá do kategorie *hard law*.³¹

Skládá se z 54 článků rozdělených do preambule a sedmi hlav: (1) Důstojnost, (2) Svobody, (3) Rovnost, (4) Solidarita, (5) Občanská práva, (6) Soudnictví, (7) Obecná ustanovení upravující výklad a použití Listiny.

Následující demonstrativní výčet je zúžen na ustanovení související s právem na přístup k internetu.

²⁸ Charta základních práv EU. *Euroskop.cz* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>

²⁹ Evropská unie. *Listina základních práv Evropské unie, 2012/C 326/02* [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

³⁰ Lisabonská smlouva. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2011 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/agenda-eu-na-mv-lisabonska-smlouva.aspx>

³¹ *Hard law* označuje právně závazná ustanovení. Naproti tomu *soft law* závaznost postrádá.

Čl. 11	Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.
Čl. 14	Každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání.
Čl. 21	Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci.
Čl. 25	Unie uznává a respektuje práva starších osob na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě.

Tabulka 2: Vybraná práva obsažená v Listině základních práv Evropské unie. Autor: Michaela Prucková, zdroj: Listina základních práv Evropské unie (2012/C 326/02).

4. POSTOJE K PRÁVU NA PŘÍSTUP K INTERNETU

4.1 ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Ústředním článkem VDLP ve vztahu k otázce o právu k internetovému připojení je čl. 19:

„Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“

Z něj vychází právně nezávazná rezoluce OSN – *Podpora, ochrana a výkon lidských práv na internetu* A/HRC/32/L.20 z 27. června 2016,³² okolo níž se debata točí.

³² United Nations, General Assembly, Human Rights Council. *Oral Revisions of 30 June, no. A/HRC/32/L.20. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet* [online]. 27. 6. 2016 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf

Přisouzení tématu k čl. 19 odpovídá tomu, že internet a přístup k němu představuje v moderních společnostech jeden ze základních nástrojů vyhledávání, přijímání a šíření informací (a myšlenek). Internetové připojení je prostředkem uvedeného skutečně „bez ohledu na hranice“. Šíření informací, přesvědčení a obecně jakéhokoliv projevu ztratilo díky internetu řadu předchozích omezení, a lze tak oslovit jedince a masy kdekoliv ve světě. Kromě čl. 19 lze v textu najít odkazy na další články, např. čl. 25 (právo na přiměřenou životní úroveň)³³ a čl. 26 (právo na vzdělání).³⁴

Přístup k internetu ale není pro rezoluci hlavním tématem. Internet zde představuje nástroj, skrze který lze uplatňovat základní práva popsána ve VDLP. Vydání rezoluce přitom provázely mediální výstupy, ohlašující vznik nového základního práva.³⁵ Nic takového se ale nestalo a právo na internet v rezoluci není popsáno jako základní lidské právo.³⁶ Naopak, rezoluce je psaná velmi opatrně a vyhýbá se tomu, aby přístup k internetu označovala jako *právo*. Jejím primárním cílem je deklarovat, že práva existující off-line nepozbývají v online světě platnosti a účinnosti, a že internet hraje základní roli při jejich uplatňování.³⁷ Snaží se nastavit mezinárodní standard v přístupu států k internetu, nikoli volat po odpovědnosti, aby byl zajištěn přístup pro všechny.³⁸

Rezoluce shrnuje svá prohlášení do 15 bodů, v nichž mimo jiné...:

³³ Odst. 1. Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny [...].

³⁴ Odst. 1. Každý má právo na vzdělání.

³⁵ Např. HOWELL, Catherine. a WEST, Darrell M. The internet as a human right. *Brookings.edu* [online]. 2016 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2016/11/07/the-internet-as-a-human-right/>; SANDLE, Tim. UN thinks internet access is a human right. *Business Insider* [online]. 2016 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/un-says-internet-access-is-a-human-right-2016-7>; HEICK, Terry. UN: Internet Access Is Now A Basic Human Right. *Teach Thought* [online]. 2016 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.teachthought.com/technology/un-internet-access-now-basic-human-right/>

³⁶ SZOSZKIEWICZ, Łukasz. Internet Access as a New Human Right? State of the Art on the Threshold of 2020. *Adam Mickiewicz University Law Review* [online]. 2018 [cit. 4. 3. 2021], roč. 8, s. 50.

³⁷ Že svoboda projevu a další práva platí i online připomínají a opakují i další dokumenty OSN, např. Zpráva zvláštního zpravodaje o podpoře ochraně práva na svobodu názoru a projevu A/HRC/35/22.

Bod č. 1	Potvrzuje, že práva lidí off-line (ve fyzickém světě) musí být chráněna také na on-line (na internetu), s důrazem na svobodu projevu.
Bod č. 2	Uznává globální a otevřenou povahu internetu jakožto hybné síly pro urychlování pokroku, včetně dosahování cílů udržitelného rozvoje.
Bod č. 4	Uznává, že pro rozvoj je rozhodující kvalitní vzdělání, a proto vyzývá všechny státy, aby podporovaly digitální gramotnost a usnadňovaly přístup k informacím na internetu.
Bod č. 9	Jednoznačně odsuzuje porušování lidských práv (mučení, vyhošťování, zastrasování aj.) páchané na jedincích v reakci na výkon lidských práv a základních svobod na internetu, a vyzývá státy k přijetí odpovědnosti.
Bod č. 10	Jednoznačně odsuzuje opatření vedoucí k úmyslnému zabraňování nebo narušování přístupu na internet nebo šíření informací on-line a vyzývá státy, aby od takových opatření upustily.
Bod č. 12	Vyzývá státy, aby zvážily formulování a přijetí vnitrostátních politik týkajících se internetu, jejichž jádrem by bylo zajištění univerzálního přístupu a dodržování lidských práv.

Tabulka 3: Vybraná ustanovení rezoluce A/HRC/32/L.20 *Podpora, ochrana a výkon lidských práv na internetu*. Autor: Michaela Prucková, zdroj: United Nations, General Assembly, Human Rights Council.

4.1.1 DOPAD POSTOJE OSN

Účelem rezoluce je ukázat postoj mezinárodního společenství v oblasti lidských práv tak, aby nedocházelo k porušování VDLP. Problém představuje určitá *bezzubost*, kterou OSN v při použití tohoto formátu trpí. Jelikož rezoluce spadá do oblasti *soft law* a nevyvolává právní důsledky, postrádá

³⁸ BARRY, Jack J. COVID-19 exposes why access to the internet is a human right. *Open Global Rights* [online]. 2020 [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.openglobalrights.org/covid-19-exposes-why-access-to-internet-is-human-right/>

OSN mechanismus, kterým by státy od jednání, které je s ní v rozporu, odradila.

Problémem mohou být samotní členové OSN, pokud nerespektují a nedodržují postoje, principy a standardy, které organizace deklaruje. V případě této rezoluce se nabízí zaměřit se na cenzuru obsahu internetu jakožto konání, které je s ní v rozporu (bod č. 10).³⁹

Přítom příkladem asi nejznámějšího státu cenzurujícího obsah na internetu je člen OSN – Turecká republika. Země, která stála u tvorby návrhu usnesení rezoluce a jen za rok 2019 zablokovala na svém území více než 400 tisíc webových stránek. Internetový obsah je v Turecku blokován od roku 2014, kdy byl upraven zákon o internetu. Obětí cenzury se staly mj. Facebook, Google Apps, Instagram, OneDrive, Twitter, Wikipedia nebo YouTube.⁴⁰

Podobné restriktce uplatňuje Čínská lidová republika (ČLR), stálý člen Rady bezpečnosti OSN (RB OSN).⁴¹ Ta se kromě webových stránek a sociálních sítí zaměřuje na zpravodajské servery, jejichž obsah nekoresponduje s oficiálním čínským narativem. Na území nefungují stránky BBC, CNN, New York Times nebo Wall Street Journal. Blokovány jsou např. Facebook a Messenger, Google Apps, Instagram, Twitter, Wikipedie, YouTube, Reddit, Slack, Snapchat i Spotify.⁴² Také Ruská federace (RF)⁴³ – další stálý člen RB OSN – je známá zasahováním do svobod k internetu i na internetu. Kromě blokování *škodlivého* obsahu se zaměřuje na kontrolu internetové infrastruktury. Roste i tendence úplně zemi izolovat od celosvětového systé-

³⁹ Rezoluce odsuzuje opatření vedoucí k úmyslnému zabraňování nebo narušování přístupu na internet nebo šíření informací online a vyzývá státy, aby od takových opatření upustily.

⁴⁰ EDWARDS, Luke. What websites and online services are blocked in Turkey – Facebook, Wikipedia and more. *Techradar.com* [online]. 2020 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.techradar.com/vpn/websites-online-services-blocked-turkey-facebook-wikipedia>

⁴¹ Jediný orgán OSN, jež může vydávat závazné rezoluce a jejich splnění vymáhat silou.

⁴² FRENCH, Darcy. Which websites and online services are banned in China? In: *Techradar.com* [online]. 2020 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.techradar.com/vpn/which-websites-and-online-services-are-banned-in-china>

⁴³ Příspěvek vznikl před válkou na Ukrajině a neobsahuje tedy informace o masivním a bezprecedentním omezování internetového přístupu, k němuž se Rusko uchyluje od března 2022. Na druhou stranu, o to aktuálnější tato debata nyní je.

mu prohlížení *World Wide Web*, což by pro ruské internetové uživatele znamenalo ztrátu on-line kontaktu s okolním světem.⁴⁴ Je otázkou, zda odříznutí od světového prohlížeče zasahuje do připojení ve smyslu, že internet nebude dostupný. Čistě ruský internet by dostupný byl, byť v omezeném rozsahu a na základě cenzury. Bezsporu by však bylo porušeno právo na internetový obsah.

Že vlády zasahováním do internetového připojení často nedodrží lidskoprávní standardy, uznává i OSN Zpráva zvláštního zpravodaje o podpoře ochrany práva na svobodu názoru a projevu A/HRC/35/22 z roku 2017, podle níž „*státy stále více uplatňují cenzuru prostřednictvím soukromého sektoru*“.⁴⁵ Tato zpráva, orientující se primárně na právo na přístup k internetovému obsahu, se nevěnuje pouze státním aktérům, ale i soukromým společnostem a jejich roli při ochraně nebo naopak podřívání lidských práv ve spojitosti s internetem. Ačkoli zpráva rámuje státy jako hlavní aktéry omezující práva na svobodu názoru a projevu online, přehazuje část odpovědnosti i na soukromý sektor, který by měl podle zvláštního zpravodaje při výkonu své (výdělečné) činnosti dodržovat lidskoprávní zásady.

Vrátíme-li se k rezoluci, z formálního pohledu splňuje všechny požadavky kladené na tento typ předpisu. Má však zásadní problém z materiálního pohledu. Postrádá vnitřní koherenci, což plyne mj. z toho, že jeden z nejznámějších cenzorů obsahu internetu (Turecká republika) stál za vznikem návrhu jejího znění, a dva stálí členové RB OSN (ČLR a RF), mající v OSN značný vliv, nedodrží prohlášení v ní obsažená.

4.2 EVROPSKÁ UNIE

Stěžejní dokument na úrovni EU o právu k internetu je v současnosti stále ještě nařízení EU 2015/2120 ze dne 25. listopadu 2015, kterým se stanoví

⁴⁴ Russia: Growing Internet Isolation, Control, Censorship. *Human Rights Watch* [online]. 2020 [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2020/06/18/russia-growing-internet-isolation-control-censorship>

⁴⁵ United Nations, General Assembly, Human Rights Council. *A/HRC/35/22. Report of the Special Rapporteur on the promotion and Protection of the right to freedom of opinion and expression* [online]. 23. 6. 2017 [cit. 26. 8. 2021], s. 20. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/issues/freedomopinion/pages/sr2017reporttohrc.aspx>

opatření týkající se přístupu k otevřenému internetu a mění směrnici 2002/22/ES o univerzální službě a právech uživatelů týkajících se sítí a služeb elektronických komunikací a nařízení (EU) č. 531/2012 o roamingu ve veřejných mobilních komunikačních sítích v Unii – zkráceně *nařízení o otevřeném přístupu k internetu*, platné od 30. dubna 2016.

Jako u OSN se nejedná o deklaraci práva na přístup k internetu ani jeho uznání za základní právo. Nařízení internetovému připojení přiznává důležitou roli v zajišťování fungování společnosti a vývoje, ale jeho účelem není lidskoprávní debata, nýbrž určení pravidel „pro zajištění rovného a nediskriminačního nakládání s provozem při poskytování služeb přístupu k internetu“ a vytvoření mechanismu pro tvorbu „maloobchodních cen za regulované roamingové služby na území Unie s cílem zrušit maloobchodní příplatky za roaming“ (čl. 1 odst. 1 a 2).

Internet je brán jako otevřená platforma, k níž mají mít koncoví uživatelé přístup, aniž by docházelo k blokování, diskriminování nebo naopak upřednostňování obsahu a služeb. V textu je přímo stanoveno, že EU respektuje zásadu technologické neutrality.⁴⁶ Dodržována je i zásada neutrality sítě,⁴⁷ přestože není výslovně zmíněna. Nařízení stanovuje povinnost státům, aby koncovým uživatelům umožnily požívání práva na přístup k informacím, obsahu a šíření tohoto obsahu podle vlastního výběru (čl. 3 odst. 1) a aby je nikdo pro tento výběr nemohl diskriminovat (ve smyslu zamezování nebo zpomalování toku odesílaných či přijímaných dat) (čl. 3 odst. 3). Co se roamingu týče, byl zrušen k 15. červnu 2017 ve všech členských státech EU.⁴⁸

4.2.1 DOPAD POSTOJE EU

Nařízení o otevřeném internetu pomohlo nastavit jednotná pravidla fungování internetu a jedincům zaručilo, že nesmí docházet k porušování jejich

⁴⁶ „Svoboda jednotlivců nebo organizací vybrat si nejvhodnější technologii, která nejlépe odpovídá jejich potřebám.“ Definováno ve výstupu Komise *Podpora telekomunikačních sítí a infrastruktury digitálních služeb v Evropě*.

⁴⁷ Zásada stejného nakládání se všemi internetovými daty ze strany poskytovatelů internetových služeb bez ohledu na jejich povahu, zdroj, destinaci.

⁴⁸ Čl. 7. Změny nařízení (EU) č. 531/2012 jako čl. 6a.

práva na svobodu projevu podle č. 11 LZP EU.⁴⁹ Unie považuje nařízení za svůj „významný úspěch jednotného digitálního trhu“.⁵⁰

Tím, že zakazuje případnou diskriminaci obsahu a služeb, je zároveň v souladu s čl. 21 LZP EU o zákazu diskriminace. Navíc je internetové připojení považováno za „univerzální službu“, což znamená, že jedinci členských zemí musí mít možnost získat přístup k internetu za dostupnou cenu.⁵¹ Ani tak ale předpis nereflexuje, že ne všichni obyvatelé mají prostředky se připojit. EU deklaruje důležitost internetu pro společnost a její vývoj, ale neřeší, jak zajistit připojení i pro ty, co si ho nemohou dovolit – 13 procent domácností v roce 2020.⁵²

Že je přístup k internetu „novým lidským právem“, prohlásila předsedkyně Evropské komise (EK) Ursula von der Leyen na konci roku 2020 v projevu,⁵³ v němž dále řekla, že Unie zajistila, aby se mohl každý připojit k internetu a aby byl internetový provoz neutrální. Nastínila i přípravu nových pravidel, jejichž cílem bude bojovat proti dezinformacím nebo nelegálnímu zboží a obsahu na internetu.

Jedna z těchto budoucích restrikcí byla pod názvem *Návrh nařízení o jednotném trhu digitálních služeb (nařízení o digitálních službách)* představena v prosinci 2020 a v současnosti prochází schvalovacím procesem.⁵⁴ Cílem je mj. zavést povinnost transparentnosti modelu a algoritmu

⁴⁹ Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.

⁵⁰ Open Internet. *European Commission* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/open-internet>

⁵¹ Používání internetu a přístup k němu. *Europa.eu* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/internet-telecoms/internet-access/index_cs.htm

⁵² THORNHILL, John. Internet access is both a human right and a business opportunity. *Financial Times* [online]. 2020 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/872dc219-d4d8-4896-92d3-7f9d45a5ce90>

⁵³ Statement by President von der Leyen at the roundtable 'Internet, a new human right' after the intervention by Simona Levi. *European Commission* [online]. 2020 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_2001

⁵⁴ The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment. *European Commission* [online]. [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/digitalservices-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en

jednotlivým digitálním službám. Dále prochází schvalováním další dva předpisy – *návrh nařízení o spravedlivých trzích otevřených hospodářské soutěži v digitálním odvětví (nařízení o digitálních trzích)* a *Evropský akční plán pro demokracii*. Také ty souvisí s právem na internet a představují reakci EK na posun v potřebách evropské společnosti, které se z velké části přesunuly do online prostředí. Nařízení o digitálních trzích má za cíl zabránit silným hráčům na digitálních trzích zneužívat jejich sílu proti menším a slabším.⁵⁵

Účelem Akčního plánu je posílení demokracie na základě priorit stanovených ve třech pilířích:

1. Propagace svobodných a spravedlivých voleb,
2. Posílení svobody a plurality sdělovacích prostředků,
3. Boj proti dezinformacím.

Ač se to na první pohled nemusí zdát, zaměření Akčního plánu směřuje k internetovému obsahu – jelikož ten bývá zdrojem rychle se šířících dezinformací a misinformací. Cílem je např. přepracovat kodex „*zásad boje proti dezinformacím na společný regulační rámec povinností a odpovědnosti online platforem v souladu s připravovaným aktem o digitálních službách*“.⁵⁶

Všechny tři návrhy mají nastavit nová pravidla internetového obsahu a jeho zhodnocování, nikoli zavést cenzuru a kontrolu. Přesto je hranice velmi tenká a při nesprávné aplikaci by mohlo dojít k zásahům do práva na internetový obsah unijních uživatelů. Důležitost internetu je na půdě EU uznána, čímž se stává zdrojem pro nové regulace.

Ačkoli uznáním internetového přístupu jako nového lidského práva ústy předsedkyně EK nevzniká občanovi EU nebo jedinci pobývajícimu v EU nárok na přístup k internetu, snaží se unie nad rámec vlastních pravidel zajistit, aby přístupu požívalo co nejvíce osob. Konkrétním řešením je např. iniciativa Wi-Fi4EU, jejímž cílem bylo do roku 2020 pokrýt bezdrátovým bezplatným internetovým přístupem veřejná prostranství, jako jsou parky, bu-

⁵⁵ The Digital Markets Act: ensuring fair and open digital markets. *European Commission* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-markets-act-ensuring-fair-and-open-digital-markets_en

⁵⁶ European Democracy Action Plan: making EU democracies stronger. *European Commission* [online]. 2020 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2250

dovy, náměstí či nemocnice ve státech EU.⁵⁷ WiFi4EU však může být účinná pouze za *normálního* stavu, nikoli v době, kdy je omezen volný pohyb osob a bezplatným připojení pokrytá místa jsou pro ty, co ho nejvíc potřebují, nedosažitelná.

4.3 SOUHRNNÁ DISKUSE NAD PŘÍSTUPY OSN A EU

Na úvod je třeba rozlišit mezi pozitivním a negativním právem a konsekvencemi, které takové rozlišení přináší. Jak zmiňuje Fialová,⁵⁸ pokud by právo na internet bylo formulováno jako pozitivní závazek, bylo by povinností pověřených entit přístup k internetu zajistit. Všem a celoplošně. Mezinárodní organizace, nadnárodní organizace nebo stát by na sebe vzaly odpovědnost za to, že připojit se budou moci všichni. Negativně formulované právo by zase entity zavazovalo, aby se vzdaly zásahu do tohoto práva.

Podle toho, jak je právo na internet posuzováno, může docházet ke dvojímu porušování práv – buďto je zasahováno do práva na připojení, nebo je porušování způsobeno cenzurou obsahu. Internetového připojení v současnosti požívá zhruba 50 procent lidské populace,⁵⁹ respektive na 5 miliard a 12 milionu osob k 15. srpnu 2021.⁶⁰ Zbytek k internetu nemá přístup. V Evropě nebylo v roce 2020 připojeno na 13 procent domácností, v Africe 82 procent.⁶¹ Ačkoli je internet zprostředkovatelem mnoha práv (včetně práv základních), asi polovina obyvatel planety se na jejich uplatňování nedokáže podílet.

⁵⁷ WiFi4EU. *European Commission* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://digitalstrategy.ec.europa.eu/cs/activities/wifi4eu>

⁵⁸ FIALOVÁ, Eva. Právo na přístup k internetu. *Právník* [online]. 2018 [cit. 15. 2. 2021], roč. 157, č. 7, s. 545-557.

⁵⁹ The Impact of Digital Technologies. *United Nations* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/un75/impact-digital-technologies#:~:text=Digital%20technologies%20have%20advanced%20more,can%20be%20a%20great%20equaliser>

⁶⁰ Internet Users. *Internet Live Stats* [online]. [cit. 15. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.internetlivestats.com/internet-users/>

⁶¹ THORNHILL, John. Internet access is both a human right and a business opportunity. *Financial Times* [online]. 2020 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/872dc219-d4d8-4896-92d3-7f9d45a5ce90>

Přítom závislost společností na internetovém připojení je vidět všude. EU měří užívání internetu za pomoci *Indexu digitální ekonomiky a společnosti* (DESI). Ze zmíněných 13 procent domácností, které k internetu v roce 2020 v unii neměly přístup, se podle DESI jedná o 15 procent unijních občanů.

Mezi nejčastější úkony na internetu na unijní úrovni patří konzumace online obsahu (hudby, filmů, televize, médií, her), komunikace (sociální média, video platformy) nebo transakční aktivity (online nakupování, online bankovníctví).⁶² Mimo to internet slouží ke komunikaci s veřejnou správou, skrze tzv. e-government (elektronická veřejná správa), který např. Ministerstvo vnitra ČR definuje jako „správu věcí veřejných za využití moderních elektronických nástrojů, díky kterým bude veřejná správa k občanům přátelštější, dostupnější, efektivnější, rychlejší a levnější“.⁶³ V současnosti na úrovni EU využívá e-governmentu zhruba 67 procent unijních obyvatel.⁶⁴

Na úrovni ČR je e-government tvořen hlavně kontaktními místy veřejné správy Czech POINT, datovými schránkami a systémem základních registrů. Některé státy unie jsou ale ještě dál. Estonsko jakožto průkopník online veřejné správy má na 99 procent veřejných služeb online a dovoluje svým občanům přes internet volit, platit daně, platit parkovné nebo získávat digitální občanství.⁶⁵ Což už pro jedince bez připojení může být omezující, zvláště, je-li využívání těchto služeb online preferováno.

Proto Reglitz zastává názor, že právo na přístup k internetu by mělo být základním lidským právem, a že každý by měl mít neomezený a nesledovaný přístup.⁶⁶ Vychází z teze, že bez internetu nelze prožít důstojný život. Takový názor podporují i výsledky studie University of Birmingham, podle kterých nepřipojený jedinec ztrácí v globálním světě možnost podílet

⁶² Use of Internet and Online Activities. *European Commission* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-use-internet>

⁶³ Co je to eGovernment? *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-egovernment.aspx>

⁶⁴ Digital Public Services. *European Commission* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-digital-public-services>

⁶⁵ E-estonia. *E-estonia.com* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://e-estonia.com/>

⁶⁶ REGLITZ, Merten. The Human Right to Free Internet Access. *Journal of Applied Philosophy* [online]. 2019 [cit. 3. 3. 2021], roč. 37, č. 2, s. 314-331.

se na chodu světa; a tím ztrácí i způsob, jak ovládat vlastní život.⁶⁷ Reglitz jde ve své představě tak daleko, že navrhuje, aby připojení bylo zdarma pro ty, kdo si ho nemůžou dovolit z vlastních finančních prostředků. Už ale neříká, jak a kdo by za něj měl platit, ani jak zajistit spravedlivou distribuci připojení.

Deklarace i Listina stojí na odmítání diskriminace mj. ze sociálních či majetkových důvodů.⁶⁸ Není ale nemožnost zapojit se do společenského dění skrz internet formou diskriminace, vůči níž by měly entity bojovat, bez ohledu na to, zda je závazek negativní či pozitivní, čistě z pozice, že pasivitou porušují vlastní lidsko-právní katalogy? Kdybychom zašli ještě dál a drželi se představ, že bez internetu nelze prožít důstojný život a představuje kritický nástroj pro možnost podílet se na společenském dění, lze použít i další ustanovení:

- právo na přiměřenou životní úroveň (čl. 26 VDLP),
- právo na svobodnou účast na kulturním životě společnosti a podílení se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích (čl. 27 VDLP).

Jejich striktní aplikací lze polemizovat, zda OSN neporušuje vlastní Deklaraci a neměla by v zajišťování a ochrany internetového připojení konat více.

Také u EU se dá uvažovat o možném porušování Listiny, jejíž čl. 25 hovoří o *právu na důstojný a nezávislý život starších osob a jejich podílení se na společenském a kulturním životě*. Přitom právě starší osoby patří v unii mezi ty nejméně připojené. V roce 2016 bylo mezi pravidelnými internetovými uživateli jen 57 procent unijních obyvatel z věkové kategorie 55-74 let.⁶⁹ Pro přijetí pozitivního závazku zajišťovat lidem připojení k internetu, aby mohli být plnohodnotnou součástí společnosti a rozhodovat sami o sobě, hovoří také zkušenosti z celosvětové pandemie. Jak ukázal rok 2020

⁶⁷ University of Birmingham. Free Internet access should be a basic human right, study says. *Phys.org* [online]. 2019 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://phys.org/news/2019-11-free-internet-access-basic-human.html>

⁶⁸ Čl. 2 VDLP, čl. 21 LZP EU.

⁶⁹ Archive: Internet access and use statistics – households and individuals. *Eurostat. Statistics Explained* [online]. 2018 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Internet_access_and_use_statistics_-_households_and_individuals&oldid=379591

(a v podstatě i rok 2021), internet představuje za určitých okolností jediný nástroj, skrz který mohou lidé zůstat plnohodnotnou součástí společnosti v době lockdownu a restriktivních opatřeních.

Přesto představa pozitivního závazku spouští mnoho palčivých otázek. Jak by pověřené entity docílily, aby mohli práva požívat všichni? Existovaly by sankce? Nevznikla by další propast mezi chudými a bohatými státy a kontinenty?⁷⁰ A co ti, jež o přístup k internetu nestojí? Když by existovala možnost připojení pro všechny a většina společenské a státotvorné agendy by se přesunula od virtuálního prostředí, jaký postoj zaujmout k těm, kdo se nechtějí připojit nebo se neumí v internetovém prostředí pohybovat? Není proto překvapivé, že entity se přijetí pozitivního závazku brání.

5. ZÁVĚREM

Vliv internetu na vykonávání lidských práv, včetně těch základních, je nesporný. Internet jedincům umožňuje uplatňovat právo na informace, svobodu projevu, svobodu vyznání, právo na vzdělání aj. Stal se zároveň ukazatelem lidské důstojnosti a svobody, určité minimální životní úrovně, které chce ve společnosti participující jedinec dosáhnout.

Tuto roli internetu nezpochybňují OSN ani EU. Naopak, obě organizace se vymezily vůči omezování práv uživatelů na internetu. Na základě předchozích kapitol je možné odpovědět na zvolenou výzkumnou otázku: *Jakou pozici na úrovni Organizace spojených národů a Evropské unie zastává právo na přístup k internetu ve vztahu k základním lidským právům?*

OSN skrze svou rezoluci *Podpora, ochrana a výkon lidských práv na internetu* A/HRC/32/L.20 z 27. června 2016 deklarovala, že práva existující offline platí i v online světě a jejich přesun na internet neznamena, že mohou být porušována ze strany státních aktérů. Postoj OSN se tedy blíží závazku negativnímu, jelikož se soustředí na to, aby státy do práva přístupu k internetu nezasahovaly. Stále se však jedná o ochranu existujících zá-

⁷⁰ Lze předpokládat, že africké státy by měly s výstavbou infrastruktury a zařizováním internetové připojení pro všechny velké problémy finanční povahy.

kladních práv, nikoli právo přístupu k internetu ve své podstatě – a navíc pouze ve formě *soft law* a za absence vnitřní koherence.

Zkušenost OSN ukazuje, že deklarace lidských práv ne nutně znamená jejich dodržování a realizaci, a že tato práva mohou zůstat pouze na papíře podepsaném státy, jež je samy nedodržují a svým občanům je odpírají. Kdyby se OSN rozhodla zařadit právo na přístup k internetu do VDLP, bylo by třeba vyjasnit jeho obsah, implementaci a ochranu. Což nelze za stavu, kdy je právo na internet členy organizace porušováno, vidět jako proveditelné.

Na druhou stranu, už uznání důležitosti internetu jako nástroje pro vykonávání základních lidských práv na mezinárodní úrovni a půdě OSN lze považovat za úspěch. Základní práva se v čase vyvíjí. Ostatně proto existuje dělení do jednotlivých generací. I přes očekávatelné problémy s dodržováním se někteří domnívají, že mezinárodní společenství směřuje k zařazení práva na přístup k internetu do katalogu základních lidských práv.⁷¹

EU má z pohledu právního dopadu výhodnější postavení, byť na omezenější počet aktérů. Stěžejní předpis na úrovni EU je nařízení EU 2015/2120 o *otevřeném přístupu k internetu*. V něm je internet uznán jako otevřená platforma, k níž mají mít koncový uživatelé přístup, aniž by docházelo k blokování, diskriminování nebo naopak upřednostňování obsahu a služeb, za dodržování technologické a síťové neutrality.

Krom toho EU připravuje další tři předpisy se zásadním vlivem pro právo na přístup k internetu, hlavně k internetovému obsahu – nařízení o digitálních službách, nařízení o digitálních trzích, Akční plán pro demokracii.

Evropská unie v otázce práva na přístup k internetu zaujímá aktivnější postoj, přesto ani ona nepřijala právo na přístup k internetu za pozitivní závazek. Díky přenesení části suverenity členských zemí může nastavovat společná pravidla a určovat standardy, jimiž se ostatní musí řídit. To se například stalo zařazením internetového připojení mezi univerzální služby.

⁷¹ SZOSZKIEWICZ, Łukasz. Internet Access as a New Human Right? State of the Art on the Threshold of 2020. *Adam Mickiewicz University Law Review* [online]. 2018 [cit. 4. 3. 2021], roč. 8, s. 49-62.

Zároveň se snaží pomoci svým občanům k internetu skrze dobrovolné iniciativy jako je představená iniciativa WiFi4EU.

Ačkoli předsedkyně EK Ursula von der Leyen označila přístup k internetu za „*nové lidské právo*“, ⁷² nezávázala se Unie oficiální cestou zajistit internetové připojení pro všechny občany unijních zemí. Právo na přístup k internetu tak oficiálně na úrovni EU – stejně jako na úrovni OSN – zůstává v režimu negativně formulovaného práva.

EU v zásadě leží na pomezí negativního a pozitivního závazku, kdy se skrze své právní předpisy snaží plnit negativní závazek (internet za dostupnou cenu, síťová neutralita, technologická neutralita, zákaz diskriminace), ale uznává existenci práva, které by měla zajišťovat pozitivně, chce-li doslovně dodržovat ustanovení vlastní Listiny a výroky své předsedkyně.

Na závěr můžeme zhodnotit, že se obě organizace více orientují na zajištění necenzurovaného internetového obsahu než na zajištění plošného přístupu. Tím však částečně ignorují otázku, v jaké pozici se ocitají jedinci, kteří si internetový přístup nedokážou sami zajistit.

EU navíc v současnosti zažívá další posun v oblasti práva na přístup k internetu, a to směrem k vyšší aktivitě ze strany národních/unijních orgánů a zásahům. Když se vrátíme k předkládaným návrhům EK (nařízení o digitálních službách, nařízení o digitálních trzích, Akční plán pro demokracii), lze si povšimnout posunu evropských představitelů ve vnímání internetu. Tyto návrhy stojí na premise, že internetový obsah je třeba regulovat. Snaží se přenastavit pravidla tak, aby uživatelé měli z internetového prostředí užitek, nebyli vystavováni lžím a manipulacím, aniž by bylo internetové prostředí diskriminační, nerovné nebo v něm docházelo k porušování práv. Internet se stává na úrovni EU prostorem, jenž ukázal, že bezbřehá svoboda bez vynutitelných pravidel spolu s dosahem bez ohledu na hranice, může přinést více škody než užitku.

⁷² Statement by President von der Leyen at the roundtable 'Internet, a new human right' after the intervention by Simona Levi. *European Commission* [online]. 2020 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_2001

- [13] FIALOVÁ, Eva. Právo na přístup k internetu. *Právník* [online]. 2018 [cit. 15. 2. 2021], roč. 157, č. 7, s. 545-557. ISSN 0231-6625. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2018/7/1.Fialov%C3%A1_545-557_7_2018.pdf
- [14] FRENCH, Darcy. Which websites and online services are banned in China? In: *Techradar.com* [online]. 2020 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.techradar.com/vpn/which-websites-and-online-services-are-banned-in-china>
- [15] HEICK, Terry. UN: Internet Access Is Now A Basic Human Right. *Teach Thought* [online]. 2016 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.teachthought.com/technology/un-internet-access-now-basic-human-right/>
- [16] HENDL, Jan a REMR, Jiří. *Metody výzkumu a evaluace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2017, 373 s. ISBN 978-80-262-1192-1.
- [17] HORŇÁČKOVÁ, Kristýna. *Rada pro lidská práva OSN a iniciativy v oblasti „nových lidských práv“* [online]. Brno, 2013. [cit. 17. 3. 2021]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/iubek/KH.pdf>
- [18] How does the Internet work? *Cloudflare* [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.cloudflare.com/learning/network-layer/how-does-the-internet-work/>
- [19] HOWELL, Catherine. a WEST, Darrell M. The internet as a human right. *Brookings.edu* [online]. 2016 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2016/11/07/the-internet-as-a-human-right/>
- [20] Charta základních práv EU. *Euroskop.cz* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>
- [21] Internet Users. *Internet Live Stats* [online]. [cit. 15. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.internetlivestats.com/internet-users/>
- [22] JIRÁSEK, Pavel a NOVÁK, Luděk a POŽÁR, Josef. *Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti* [online]. Praha: Policejní akademie ČR v Praze a Česká pobočka AFCEA, 2015, 247 s. [cit. 17. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.cybersecurity.cz/data/slovník_v310.pdf
- [23] KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- [24] KRAUS, Jiří (ed.). *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání, dotisk. Praha: Academia, 2009, 879 s. ISBN 978-80-200-1351-4.
- [25] Lisabonská smlouva. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2011 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/agenda-eu-na-mv-lisabonska-smlouva.aspx>
- [26] Open Internet. *European Commission* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/open-internet>
- [27] ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora* [online]. [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta-OSN-2019.pdf>

- [28] ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf
- [29] Podpora telekomunikačních sítí a infrastruktur digitálních služeb v Evropě. In: Evropská komise [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:26030103_1
- [30] Používání internetu a přístup k němu. *Europa.eu* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/internet-telecoms/internet-access/index_cs.htm
- [31] Před třiceti lety byla FS ČSFR schválena Listina základních práv a svobod. *Advokátní online deník* [online]. 2021 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/01/08/pred-triceti-lety-byla-fs-csfr-schvalena-listina-zakladnich-prav-a-svobod/>
- [32] REGLITZ, Merten. The Human Right to Free Internet Access. *Journal of Applied Philosophy* [online]. 2019 [cit. 3. 3. 2021], roč. 37, č. 2, s. 314-331. ISSN 1468-5930. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/japp.12395>
- [33] Russia: Growing Internet Isolation, Control, Censorship. *Human Rights Watch* [online]. 2020 [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2020/06/18/russia-growing-internet-isolation-control-censorship>
- [34] SANDLE, Tim. UN thinks internet access is a human right. *Business Insider* [online]. 2016 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/un-says-internet-access-is-a-human-right-2016-7>
- [35] SOH, Changrok a CONNOLLY, Daniel a NAM, Seunghyun. Time for a Fourth Generation of Human Rights? *United Nations Research Institute for Social Development* [online]. 2018 [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.unrisd.org/TechAndHumanRights-Soh-et-al>
- [36] Statement by President von der Leyen at the roundtable 'Internet, a new human right' after the intervention by Simona Levi. *European Commission* [online]. 2020 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_2001
- [37] SZOSZKIEVICZ, Łukasz. Internet Access as a New Human Right? State of the Art on the Threshold of 2020. *Adam Mickiewicz University Law Review* [online]. 2018 [cit. 4. 3. 2021], roč. 8, s. 49-62. ISSN 2083-9782. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/328290234_Internet_Access_as_a_New_Human_Right_State_of_the_Art_on_the_Threshold_of_2020
- [38] The Digital Markets Act: ensuring fair and open digital markets. *European Commission* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-markets-act-ensuring-fair-and-open-digital-markets_en
- [39] The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment. *European Commission* [online]. [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en

- [40] The Impact of Digital Technologies. *United Nations* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/un75/impact-digital-technologies#:~:text=Digital%20technologies%20have%20advanced%20more,can%20be%20a%20great%20equaliser>
- [41] THORNHILL, John. Internet access is both a human right and a business opportunity. *Financial Times* [online]. 2020 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/872dc219-d4d8-4896-92d3-7f9d45a5ce90>
- [42] UNITED NATIONS, GENERAL ASSEMBLY, HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Oral Revisions of 30 June, no. A/HRC/32/L.20. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet* [online]. 27. 6. 2016 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf
- [43] UNITED NATIONS, GENERAL ASSEMBLY, HUMAN RIGHTS COUNCIL. *A/HRC/35/22. Report of the Special Rapporteur on the promotion and Protection of the right to freedom of opinion and expression* [online]. 23. 6. 2017 [cit. 26. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/issues/freedomofopinion/pages/sr2017reporttohrc.aspx>
- [44] UNIVERSITY OF BIRMINGHAM. Free Internet access should be a basic human right, study says. *Phys.org* [online]. 2019 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://phys.org/news/2019-11-free-internet-access-basic-human.html>
- [45] Use of Internet and Online Activities. *European Commission* [online]. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-use-internet>
- [46] VAŠÁK, Karel. A 30-year struggle: The sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights. *The Unesco Courier* [online]. 1977 [cit. 20. 2. 2021], roč. 30, s. 29-31. ISSN 0041-5278. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000074816/PDF/074816engo.pdf.multi.nameddest=48063>
- [47] What are human rights? *United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner* [online]. [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/issues/pages/whatarehumanrights.aspx>
- [48] Wi-Fi 4EU. *European Commission* [online]. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/activities/wifi4eu>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).
